

Ex Libris

Jón Steffensen

618.92
Stu

Stutt ávísan

fyrir þá

sem ecki eru Læknarar,

áhrærandi það hvad athugaverdt er vid dauð-
fædd børn, og hvøria adburdi brúka skuli,
til ad leita þeim lífs aptur.

á Íslendsku útgéfenn
ad forlage ens konúngliga medicinsk-chirúrgiska
heilbrygdis félags í Kaupmannahøfn.

Kaupmannahøfn 1807.
Prentad hiá Þorsteini E, Rangel.

Hiá børnum þeim sem berast i heiminn, finst annad hvørt nockud lífsmark strax eptir fædínguna, edur eckert, og eru þannveg annad hvørt aldeilis daud þad er rotnud, edur þau sínast einúngis ad vera daud, en géta ej ad sídur opt ordid endurlífgud; þau kallast þeßvegna skindaud edur daudfædd.

Ad barned sé med ollu lífe séſt þar af, ad það dregur andann, hliódar og hrærir limu sína. Þegar so áſtendur ſkal ſtrax ſkilia á mille.

Ad barned hérámót sé fullkomliga daudt, þeckiſt þaraf, ad húdinn ſellur af því i heilum ſlixum, ad náararnir eru gulir og grænir álits, og ad beininn i høfdenu eru laus fremur venju, ſoad þau audveldliga géta þokaſt hvørt yfer annad. Í þeßu falli er ónaudſinligt ad binda um nablaſtreingenn, ádur ſkilid er á mille, og ſé hann ſtrax kliptur, til þeß ad ſkilia módurina vid þviliſt ſóſtur, hvøriu aungvannvegin aptur er lífs audid.

Ad barnid einúngis er ſkindaudt edur i dái, en ej fullkomliga látid, þeckiſt þar af, ad naſuvel.

þó þad ecki hliódi, né dragi andann, og ecki hræri limu sína, so flagnar þó ecki húdinn af líkama þeß, ej heldur er mióalífed gult eda grænt útlits, né høfudbeininn so laus, ad þau láte sér þoka úr stad, sem alt edur sumt er tilfelled hiá børnum sem eru tekinn ad rotna. Þegar børn eru einúngis skindaud edur fædd i dái, hefur madur góda von um, ad géta hiálpad þeim til lífs aptur, þo ad þau líti út sem þau væru aldeilis daud; til dæmis, ad augunn eru døpur, kiálkarnir hánga, var ernar bleikar, ad hálsinn ecki ber høfuded, ad limerner eru þróttlausir, naflastreingurinn grænn útlits og hræríngarlaus; já ad vísu, þóad barned hafi stadid um stund i þreyngslum og átt leingi i fædingu, og sé lox fædt med stærstu naudúng, eptir vending edur med taungum.

Til ad endurlifga eitt skindaudt

edur daudfædt barn, byriar manni ad haga sér sem, eptir fylgir:

1) Strax eptir ad barnid er alid, hreinsist munnur þeß, ádurenn skilid er á mille. Þeßari hreinsun verdur hægligast vidkomid, med því ad leggia barnid þversum yfir kéltuna, á adrahvöria þeß hlid, láta höfuded liggia nockud lægra en bríóstid, og andlited á grúfu, stinga so sleikifingrinum lángt inní barnsins munn, og striúka med hægd túngunna innann frá kverkum, og frammúr munninum, uppá þad slímed þannveg náist út. Brúkad getur madur og fiodur í staden fyrir fingurinn, sé barnid miög smámynt.

2) Hérnæst adgiætist, hvort barnid er bleikt i andlitenu og á hörundenu yfir allann líkamann, sem og, hvort þad ad öllu er miög veikluligt útlits, edur hvort þad er-

svarblátt og þrútid í andlitenu, en hørundeð á líkamanum er þó náttúrliga raudt og fast á ad þreifa, sem og, ad það ad øllu leiti sinist ad vera þroskad.

3) Er barned bleikt í andlitinu, þá byndist um naflastreinginn sem háttur er til, og klippist sídann, til ad skilia módur og fóstur hvørt vid annad, og til þeß því fliótar ad géta brúkad þau naudsinligu upplífgunar medøl.

4) Sé barned þarámót þrútid og svarblátt í andlitenu, og ad ødru leiti þrekliga varid, edur hafi høfudeð átt leingi í fædingar þreyngslum, þa sé skilid strax ámilli, án þeß ádur ad bynda um naflastreinginn, so ad af hønum géti útflotid herum eirn frekur spórn af blódi, vilie hønum blæda á annad bord,

en ecki meira, þvi þad vildi einúngis giöra barnid kraptaminna. Hérnæst byndist fyrir naflastreinginn sem vant er.

5) Þá madur nú á einhvorn hér ámynstann hátt, hefur borid umsorgun fyrir naflastreingnum, leggist barned i trog med volgu vatni i. Troged sé so lángt, ad barned géti legid þar i réttum beinum, og so diúpt, ad þad taki so mikid vatn, sem svari, ad allur líkami barnsins géti farid i kaf, þó so, ad einúngis andlited og munnurinn haldist uppúr. Sé trogid ecki nógu diúpt, þá hafist gát á, ad þekia barned frá hálsenum og nidur fyrir tær med litellri reckiuvod, edur annari þunnri dulu, sem ydugt giörist vot med volgu vatni. Á trogs botninn sé ávalt lagt traf eda klútur, so ad barned ecki liggi á tómu tréinu, og so ad hörund þeß meidist ecki eda rifnist á kvistum

edur smáflýsum sem vera kynnu í trogenn. Vatnid sé so heitt ad madur þoli ad halda hendi sinni niduri, án þeß ad brenna sig, edur þad olli sérdeilis tilfinningar; þo skal halda vid hitanum, med því ad hella ydugliga i vel heitu vatni. Oskum þeßa skal ætid, þá kona liggur á gólfi, hafast á reidunm hondum, i þad minsta 6 eda 8 merkur af siódandi vatni, og eins mikid af koldu, svad vatnid, þegar því hvorutveggi er samanhelt, altid géti verid nafnheitt í troginn; med því eckert er skadligra, en lauga nialid barn i koldu, og nafnvel þó velgt sé kaldakulid úr vatninu. Þad er og meinlaust, ad blanda litils háttar af brennuvíni i þad volga vatn — hérum hálfum pela af kornbrennuvíni i 3 potta vatns — sérdeilis, sé þad dauðfædda barn vesælt edur veikligt.

6) Strax þá barnid er lagt í þá volgu laug, leitest madur vid, á medan þad

liggur nidri vatninu, ad láta þad draga andann.

Hértil brúkast einkannliga 2 adskilianlig medöl:

a) Fynnist þad, ad hiartad slái í barnenu, þá taki madur hendi sinni yferum bríóstid, og skióti húdinni so fliótt sem verd ur, 7 eda 8 sinnum hvad eptir annad upp og nidur ad rifbeinunum edur bríngutein um; nú bídi madur augnablik, og adgiæti hvort þad sé tekid til ad draga andann, og hvort andvarpinn vaxa. Sé so, þá giörist ecki þörf ad stríúka bríóstid frekar, en þar á mót, brúkist þau önnur lífgunar medöl hvort eptir annad, ad undanteknu, ad blása þáu upp, sem þá er ónaudsinligt. Vilie andardrátturinn ecki vidhaldast, edur fari honum minkandi, þá stríúkist bríóstid á ný á áminstann hátt.

b) Merkist nú hér á mót eingínn hiartslåttur og ad andvørpinn ecki vilia biria, eptir ad madur einusinni edur trisvar hefur reint ádur tédann núníng med fíngrunum upp og nidur ad brióstinu, þá sé án tafar blásid anda edur lopti inni lúngunn. Skédur þetta á eptir fylgandi hátt: Firſt hreinſaſt munnur inn en einusinni med fíngreuum, sídan leggur madur munn sinn þétt upp ad munni barnsins, og blæs tvisvar eda þrisvar inni hann, sem opt orsakar, ad ennnú koma saurindi eda slím útúr nøsum barnsins. Þeg ar munnur barnsins og kverkar þannveg eru giør hreinsadar, tekur madur annari hendi fíngrum sínum yferum nefid, so nasirnar falli vel tilsamans; vísifíngrinum á hinni hend inni stidur madur nidur á barkann eda réttara barkakílid fyrir nedan høkuna, og ad lokum, leggur madur allann

munn sinn þétt upp að munni barns
sins, hvörium lokið sé litið upp, með því að þrickâ lempiliga á báðar kinnarnar; og blæs stórum ysfnum blástrum inní munn barnsins, þángað til auðséð er að brióstið sé tekið til að lipta sér upp. Þá nú bríóstið á barninu þannveg er orðið fult með vind, sé hætt augnablikmeð innblástrinum, og aðgiætist, hvört loptið fer siálf krafa út aptur, sem optastnær skédur með litilfiørligu hvisli; verði þeßa ecki vart, þá leggi maður flata hønd sina á bríóst barninu, og þricki á með varúð, so að loptið komi út. Fari ecki barnið að draga andann, eptir að sá hinn fyrsti innblástur er giør, ítrekist hann ysaſkiótt, a sagdann hátt, þángadtil andardrátturinn annað hvørt skédur siálfkrafa, ellegar øll lifs von er úti.

Falli so að maður — á meðan inn er

bláſid — ej géti ordid áſkinia um, ad brióſt, id lipti ſér, þá er þád merki til þeß, ad munnurinn annadhvørt ecki er hreinſadur nógſamliga, edur og, ad vedrinu er ecki réttiliga bláſid niduri brióſtid, og ad þad, nefneliga vedrid eda vindurinn, haſi farid igiegnum vælindid ofdri magann. Ad ſo ſeldu má madur ei frammhalda inn-bláſtrinum; en þar á mót, hreinſa munn barnſins nákvæmligar, og ſiáiſt þad, ad maginn edur kvidurinn ſé misg uppbláſinn, þá ſé løgd ſløt hønd oſaná hann, til þeß ad géta ſmá komid loptinu út aptur. Þá madur nu ſtrax á ní byriar med ad bláſa vindi inn aptur, meiga naſernar knipaſt nockud ſaſtara ſamann, edur ſtidia litid ſaſtara nidur á barkakiled under høkunni, edur og halda munninum ſaſtara ad munni barnſins, edur bláſa nockud ſterkara.

Birie nu barnéd smámsaman ad draga andann, eptirád þeßi vinds innblástur hefur verid brúkadur um hríd, og fari andvarpan um fram, þá giørist ej þørf ad endurnýa þetta medal optar, en striúka þar á mót brióst id, sem ádur er sagt, upp og ofann, samt brúka þau ønnur lífgunar medøl, þángad til barnid fer ad draga andann yafnt og þétt. Fái madur hvørnum audardrætti ej af stad kom id, med ad striúka briòstid, þá er naudsin ligt ad biria aptur á ni med innblástrinn.

Þau ønnur endurlífgunar medøl eru þeßi eptirfylgandi:

7) Ad núa barnid undir iliunum, um hrigginn, handleggi þeß og fætur, ann ad hvørt med betri hendinni, edur med miúkum spennuburstá.

8) Ad géfa því litinu ráþ skéll með lófanum. Hérvid er það athugaverdt: ad ef barnid er piltur, þá sé púngnum smockad upp á milli lærauna, so ad hann meidist ecki vid skéllinn. Þó til þeß, ad þetta medal verde ad fullu lidi, þá á slægid ad vera so stórt, sem medallags snoppúngur, sem madur þyrdi ad géfa barni, og alldúngis ecki hardara; þetta medal gétur ítrekast tvisvar eda þrisvar, einkum sjái madur ad barnid taki ad rakna vid, yafnvel þó það enþá ecki géti hliódad.

9) Ad halda einhverin liktarmiklu fyrer vitenn á barninu, af þeßháttar sem ecki kynni ad skada það, þegar það dregur ad sér andann; hértil ma t. dæm. brúka sundurskorinn raudlauk, edur annad þvíumlíkt. Ej má hér til nyta brennusteins spítu sem kveikt er á, því sama gétur oll ad barninu dauda, ístadinn fyrir ad lífga það.

10) Ad láta nockra dropa af køldu vatni driúpa nidur á bringspalern-ar edur hiartakúluna, edur og hræck-va litlu af vatni framani andlit barnsins. Til þeß ad géta látid vatnid sem reglnligast driúpa nidur, þá er best, ad láta hérum 2 góda spæni af køldu vatni i thekønnu edur litid pelaglas, og halda ílåte þeßu 1 eda 2 áluir hátt ofanyfir hiartakúlu barnsins, og halla so hægt til, ad vatnid komi nidur i dropatali á réttum stad. Medal þettad gétur ítrekast nockrumsinnum uppaptur, þá madur ad eins bidur 4 eda 5 minútur á millum sér hverrar þvilíkrar tilraunar.

11) So er og giørligt ad setia barn-inu stólpipu; til sømu gétur madur brúkad fullann thébolla af volgu vatni, hvari látist thesfeid eda gódur hnifs oddur af smá-salti, sem snart brádnar upp i vatninu. Þetta

saltavatn sprautist smámsaman inní endaþarm-inn, og sé mióalifed á barnenu hernæst strok-id med flötum lófa, til þeß ad vatnid nái útrásar aptur, ef þad ecki brádum rennur út siálfkrafa, ásamt nockrum grænleitum saurind-um úr smáþörmunum.

Þeßi endurlífgunar medöl brúkist hvört eptir annad, i sömu röd sem þau eru hér upp-talinn, edur og, ef skéd getur, fleiri af þeim undir eins, og skal halda áfram, ad **reina þau án afláts, so leingi sem þar enþá er nockur bata von fyrir barnid.**

Ad barned líkliga géti lifnad vid, þad rædur madur þaraf:

a) Ad **hörundid sumstadar**, sér-deilis á þeim stödum, sem þad hefur verid

núlid, edur á kinnunum og vørunum, verdur raudara.

b) Ad hiartad slær enn þá, eda er tekid til ad slá aptur. Hiartsláttur þessi synnst vinstra megin vid brióstid eda bringuna, edur og hann sést á bringspølunum.

c) Ad barnid endur og eins hrærir litid augnalokinn eda nasirnar, sérílagi þegar haldid er einhverriu liktarmegni undir vit þess.

d) Ad þad einstøku sinnum geispar, hvørs madur verdur var, ad nockru leiti a munninum og brióstinu, en einkanliga ad nockru leiti, af bringspølunum, sem beigist innad af siálfu sér, og af litilsiørligu blystrandi hlióði.

e) Ad þad koma smáskippir í fætur þeß, þegar þad er nuddad eda burst ad undir iliunum.

Hér á mót minkar voninn um apturbata edur endurlífgun, þegar:

a) Sá bleiki litur á hørundenu vidheldst, þafnvel þo barned liggi i þvi volga vatni, og sé núid; sem og, efad þad, þegar þad fyrst hefur rodnad nockud, fær aptur bláleitann útlit.

b) Ad hiartad annadhvørt aldeilis ecki vill fara ad slá, þoad madur, í þad styrsta hálfa klucku stund, hafi réttiliga brúkad alsháttar upplífgunar medøl; edur og, ef hiartad hætter ad slá, hvørted ádur var bædi siáanligt og finnanligt.

c) Ad barnid hvørki vill geispa

né bæta nafirnar, edur liúka upp augunum, edur rétta fæturnar, þó ad madur um hríd hafi neytt allra hiálpar-medala.

Hafnvel þó ad nu voninn taki ad rírna, á madur þó ecki ad leggia árar i bát med alla møguliga vidleitni, æ so leingi þar sýnist enn og alleina eitt einasta, af ádurgreind-um lífsmerkium, sem upprvørfa skyldi þá ná-lægu til nirrar vidleitni.

Taki barnid ad rakna vid, brúkist upplífsgunar medølinn, uns þad tekur ad hlióda vel, og hværa limu sína.

Heppnist ecki ad lífga barnid, á mad-ur þó ad brúka þá varúd, ad vefia þad inni þurt og vármt ullarfat, soleidis ad andlitid sé þó fritt eda bert,

leggia þad síðan i volgt rúm, samt vitia þeß opt og tídum; þvi dæmi gefast, ad børn, sem ecki urdu lífgud vid brúkun ámynstra medala, hafa þó, ad rúmri stundu lidenni vidraknad, einúngis af þvi, ad þau høfdu verid løgd á þurrann og varmann stad; þó taki hvør og eirn sér vara fyrir ad trúa þvi, ad þetta medal alleina sé nægiligt til ad hjálpa skindaudu edur andvana fæddu barni til lífs aptur.

Lbs-Hbs/Jón Steffensen

101090565 - 6

